



Jordbruksdepartementet

Rättssekretariatet

Fusion av samebyar

Sammanfattning

I promemorian behandlas den särskilda frågan om fusion av samebyar, som inte tagits upp i departementspromemorian Ds 2009:40, Vissa samepolitiska frågor. Utgångspunkten är de regler i rennäringslagen (1971:437) som i övrigt föreslagits i den promemorian. Om samebyarna öppnas enligt förslaget i Ds 2009:40 ska reglerna om fusion väsentligen följa bestämmelserna i 12 kap. 1–21 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Röstning vid bystämma ska dock liksom annars enligt rennäringslagen som huvudregel ske efter renantal. Det föreslås också regler om fusion mellan en sameby och en eller flera ekonomiska föreningar.

Lagtext

Härmed föreskrivs i fråga om rennäringslagen (1971:437) dels att 7, 61 och 86 §§ ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 61 a §, samt närmast före 61 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Indelning i byområden görs av Sametinget.

Indelningen *skall* göras så, att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

De samebyar som kan komma att beröras av ett beslut om ändrad indelning *skall* ges möjlighet att yttra sig över den föreslagna indelningen. Detsamma gäller fastighetsägare som kan komma att beröras av beslutet.

Innan Sametinget fattar beslut om ändrad indelning *skall* sammanträde hållas med berörda samebyar. Berörda fastighetsägare har rätt att närvara vid sammanträdet. Sammanträde behövs dock inte om

1. de berörda samebyarna samtycker till ändringen, och
2. sammanträde inte begärs av någon berörd fastighetsägare.

Indelningen *ska* göras så att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

De samebyar som kan komma att beröras av ett beslut om ändrad indelning *ska* ges möjlighet att yttra sig över den föreslagna indelningen. Detsamma gäller fastighetsägare som kan komma att beröras av beslutet.

Innan Sametinget fattar beslut om ändrad indelning *ska* sammanträde hållas med berörda samebyar. Berörda fastighetsägare har rätt att närvara vid sammanträdet. Sammanträde behövs dock inte om

1. de berörda samebyarna samtycker till ändringen, och
2. sammanträde inte begärs av någon berörd fastighetsägare.

Om samebyar sammanslagits genom fusion ska indelningen göras så att den övertagande samebyns byområde efter fusionen omfattar även en överlåtande samebys byområde. Bestämmelserna i andra- fjärde styckena ska inte tillämpas vid indelning av byområde i samband med fusion.

¹ Senaste lydelse 2006:802.

Fusion

61 §

Förvaltningsberättelse och revisionsberättelse för det senaste räkenskapsåret skall framläggas på första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång. På stämman skall avgöras fråga om godkännande av styrelsens förslag till fördelning av kostnaderna för byns renskötsel och om beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen.

Förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen skall under minst tio dagar före stämman hållas tillgängliga för medlemmarna.

I fråga om fusion mellan samebyar eller mellan en sameby och ett helägt dotteraktiebolag gäller bestämmelserna i 12 kap. 1–21 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar med de avvikelser som anges i andra och tredje styckena.

När en bystämma behandlar fusionsplanen tillämpas 55 § denna lag i fråga om rösträtten. De krav på majoritet som anges i 12 kap. 9 § lagen om ekonomiska föreningar ska gälla röster grundade på renantal. Det som sägs i 12 kap. 6 och 17 §§ lagen om ekonomiska föreningar om registrering i föreningsregistret ska i stället gälla registrering hos Sametinget.

Skadeståndstalan enligt 12 kap. 18 § andra stycket lagen om ekonomiska föreningar ska bekostas av den överlåtande samebyns medlemmar. Skadeståndet ska utskiftas på dem.

61 a §

Samebyar och ekonomiska föreningar kan med det undantag som anges i andra stycket gå samman genom att

- 1. en eller flera ekonomiska föreningar går upp i en sameby, eller*
- 2. en eller flera ekonomiska föreningar förenas med en eller flera samebyar genom att bilda en ny sameby.*

En ekonomisk förening kan endast ingå i en fusion enligt denna lag om

- 1. föreningens samtliga medlemmar är medlemmar i en*

sameby , och

2. föreningen inte tillskjutits förlagsinsatser enligt 5 kap. lagen om ekonomiska föreningar.

I fråga om fusionen tillämpas 12 kap. 1–20 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar med de avvikelser som följer av fjärde stycket och av 61 § andra och tredje styckena i tillämpliga delar.

Beslut om fusionen ska meddelas till Sametinget och föreningsregistret för registrering. Genom registreringen hos Sametinget är fusionen genomförd enligt det som sägs i 12 kap. 18 § lagen om ekonomiska föreningar.

86 §

För renskötseln inom koncessionsområde skall det finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavare, dennes make och hemmavarande barn, annan same som biträder koncessionshavare i renskötseln och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om samebyar och deras förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel med följande avvikelser:

1. En ägare av skötesrenar anses som renskötande medlem.

2. Varje koncessionshavare har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som koncessionshavaren innehar enligt gällande renlängd. Antalet röster får dock inte beräknas efter fler renar än det antal som länsstyrelsen bestämt enligt 88 § första stycket

3. För ägare av skötesrenar är rösträtten begränsad till en röst, oavsett antalet skötesrenar som skötesrenägaren innehar.

För renskötseln inom ett koncessionsområde *ska* det finnas *en* sameby. *I stället för vad som sägs i 43 och 44 § ska medlemmar i en sådan sameby vara koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, annan same som biträder koncessionshavaren i renskötseln och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.*

I övrigt gäller bestämmelserna om samebyar och deras förvaltning i tillämpliga delar ifråga om samebyar för koncessionsrenskötsel med följande avvikelser:

1. Bestämmelsen i 9 § andra stycket tillämpas inte.

2. Kallelse vid bildande av en sameby ska ske till dem som enligt första stycket kan vara medlemmar i samebyn.

3. I stället för reglerna om rösträtt efter renantal i 38 § första stycket och 55 § andra stycket ska följande gälla. Koncessionshavaren har i frågor som

avses i 55 § andra stycket en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av denne, dock inte för flera renar än som länsstyrelsen enligt 88 § första stycket 3 bestämt. För ägare av skötesrenar är rösträtten begränsad till en röst, oavsett antalet skötesrenar som ägaren innehar.

4. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavaren leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln.

4. I fråga om samebyns ledning ska, utöver bestämmelserna i 6 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, gälla följande. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem ska vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavaren leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln.

5. Bestämmelserna i 61 och 61 a §§ om fusion tillämpas inte.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

1. Bakgrund

Enligt rennäringslagen (RNL) utgör sameby en särskild juridisk person. Den får inte bedriva annan verksamhet än renskötsel. Samtidigt är rätten till renskötsel förbehållen den samiska befolkningen, och denna verksamhet får bara utövas av medlem i sameby. Dessa regler har föreslagits bli ändrade, först i Rennäringspolitiska kommitténs betänkande (SOU 2001:101) En ny rennäringspolitik och sedan i departementspromemorian (Ds 2009:40) Vissa samepolitiska frågor. Förslagen går bl.a. ut på att samebyarna ska öppnas för nya medlemmar som inte bedriver renskötsel och att även annan verksamhet ska tillåtas i byarna. Reglerna ska på olika sätt närmas till bestämmelserna om ekonomiska föreningar. I fortsättningen ska särskilt behandlas frågan om fusion mellan samebyar.

Allmänt om fusion enligt föreningslagen

Fusion i ekonomiska föreningar regleras i 12 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (föreningslagen), delvis efter förebild i 23 § aktiebolagslagen. Följande regler kan ha intresse i detta sammanhang.

Fusionen kan innebära att en förening övertar en eller flera andra överlåtande föreningar eller att flera överlåtande föreningar tillsammans bildar en ny förening (absorption resp. kombination, se 12 kap. 1 § föreningslagen). Fusion kan ske även om överlåtande förening gått i likvidation om skifte av tillgångarna inte påbörjats. Regler finns om slutredovisning i föreningen i detta fall (3 §). Styrelserna för berörda föreningar ska upprätta en gemensam fusionsplan som ska reglera uppgörelsen – avräkning av tillgångar och skulder med den övertagande föreningen och behandlingen av medlemsinsatser i överlåtande förening. Bl.a. ska anges hur de som har rättigheter i överlåtande föreningar (främst innehavare av förlagsandelar) ska tillgodoses (4 §). Ytterligare ska information lämnas om föreningarnas årsredovisningar under de tre senaste åren och i vissa fall ska redogörelse för verksamheten i föreningarna samt deras ekonomiska förhållanden lämnas. Yttrande av revisorerna ska också bifogas (5 §). Fusionsplanen ska registreras (6 §). Den ska sedan underställas föreningsstämman i samtliga överlåtande föreningar (7 §), varvid den ska hållas tillgänglig minst en månad i förväg (8 §). Planen är giltig om den godtas av 9/10 av de röstberättigade vid stämman eller beslutats av två på varandra följande föreningsstämmor, vid den senare av en majoritet av 2/3. Annars faller frågan om fusion (9 §).

När fusionsplanen blivit gällande i samtliga deltagande föreningar ska de överlåtande föreningarna skriftligen underrätta sina borgenärer om beslutet (dock ej borgenärer med fordran omfattad av lönegaranti, se närmare 10 §). Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen ska göras hos Bolagsverket inom viss tid (11 §). Ansökan ska avslås om planen inte har godkänts i behörig ordning eller strider mot författning

eller mot stadgarna, eller om fusionen förbjudits enligt konkurrenslagstiftningen m.m. (12 §). Skatteverket kan under vissa förutsättningar besluta om uppskov med verkställande av fusionsplanen (13 §). Om Bolagsverket finner att hinder saknas mot tillstånd ska kallelse ske på överlåtande förenings borgenärer med föreläggande att den som vill motsätta sig ansökan ska skriftligen anmäla detta senast viss dag (14 §). Har ingen borgenär motsatt sig ansökan ska Bolagsverket ge tillstånd att verkställa fusionsplanen. Om någon motsätter sig ansökan överlämnas ärendet till tingsrätten (15 §). Domstolen ska bifalla ansökan att verkställa fusionsplanen bara om det visas att de borgenärer som motsatt sig ansökan fått full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar (16 §).

Fusionen ska anmälas för registrering i föreningsregistret (17 §). I och med registreringen övergår överlåtande förenings tillgångar och skulder (med undantag av vissa skadeståndsanspråk med samband med fusionen) till den övertagande föreningen och överlåtande förening upplöses. Vid en kombination anses övertagande förening bildad vid registreringen och medlemmarna i överlåtande förening blir medlemmar i den övertagande föreningen (18 § 1 st.). Emellertid kan 1/10 av samtliga röstberättigande i en överlåtande förening påkalla föreningsstämma för att behandla frågan om skadeståndstalan mot föreningsorgan, revisor eller medlem i föreningen. Beslutar stämman att föra skadeståndstalan, ska denna förening träda i likvidation (18 § 2 och 3 st.).

Frågan om fusion faller om ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen inte skett i tid eller avslagits genom lagakraftägnade beslut, om anmälan om registrering av fusionen inte skett i föreskriven tid eller om bolagsverket vägrat registrering (19 §). En medlem i en överlåtande förening som inte har samtyckt till fusionen får säga upp sig till utträde inom viss tid och få sina insatser återbetalda (20 §, med hänvisning till 7 kap. 15 §).

I 12 kap. 21 § föreningslagen finns vissa regler om fusion mellan en ekonomisk förening och ett helägt dotteraktiebolag. Föreningens och bolagets styrelser kan besluta att bolaget ska gå upp i föreningen genom fusion (dock ej om bolaget har särskild vinstutdelningsbegränsning). För fusionen gäller flertalet av de regler som har nämnts i det föregående (3, 4, 6, 10-16 och 19 §§), varvid vad som sägs om överlåtande förening i stället ska avse dotteraktiebolaget. Tillstånd att verkställa fusionen ska registreras i föreningsregistret, med verkan att dotteraktiebolagets tillgångar och skulder övergår till föreningen och bolaget upplöses. 12 kap. innehåller också vissa regler om fusion mellan en ekonomisk förening och en motsvarande utländsk juridisk person (22–40 §§) och om gränsöverskridande fusion mellan förening och helägt dotterbolag (41–43 §§).

Fusionen utgör alltså ett universalfång. Den binder medlemmarna i överlåtande förening om de inte i rätt tid anmäler utträde. De får inget vederlag för fusionen i motsats till vad som gäller i aktiebolagsrätten. Den övertagande föreningens stadgar måste inrymma ändamål och verksamhet i den överlåtande föreningen.

En fråga blir då i vad mån dessa regler passar vid fusion av samebyar.

2. Behovet av regler om fusion i rennäringslagen

Förslag: Regler om fusion införs i rennäringslagen. Vid fusion ska föreningslagens regler gälla med vissa angivna avvikelser.

Bestämmelserna om fusion ska inte tillämpas på koncessionssamebyar.

Rennäringspolitiska kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med promemorians.

Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt över förslaget.

Skäl för förslaget: Som framgår av det föregående innebär sammanslagning av flera företag att ett företag (det överlåtande företaget) upphör och dess skulder och tillgångar överförs till ett övertagande företag. Detta kan ha nybildats vid tillfället – då föreligger s.k. kombination - eller existera sedan tidigare (absorption). Sammanslagningen får inte gå ut över medlemmarna eller över företagets borgenärer. Associationsrättsliga lagar, bl.a. föreningslagen, innehåller också ingående regler till skydd för dessa kategorier särskilt i det överlåtande företaget. Föreningslagen kräver sålunda att medlemmarna i en förening som ska upphöra att existera vid föreningsstämma ska godta fusionen med viss majoritet (12 kap. 9 §). Vidare krävs att föreningens borgenärer ska skyddas mot förlust om de inte godtar fusionen (12 kap. 15 och 16 §§). Däremot krävs inget stämmobeslut eller särskilt skydd för borgenärer i den övertagande föreningen, som ju består efter fusionen. Här räcker det med ett styrelsebeslut i fusionsfrågan.

RNL innehåller för närvarande inga regler om fusion av samebyar, även om det i motiven förutsatts att en sådan sammanslagning ska vara möjlig (prop. 1971:51 s. 173). Rennäringspolitiska kommitténs betänkande går ut på att öppna samebyarna också för medlemmar som inte bedriver renskötsel och tillåta även annan verksamhet i byarna. Man ska över huvud taget närma RNL:s regler i frågan till allmänna associationsrättsliga principer, främst till bestämmelserna om ekonomiska föreningar. I enlighet härmed föreslås vissa regler om fusion dels mellan samebyar, dels mellan sameby och ett helägt dotterföretag, dels mellan en eller flera ekonomiska föreningar med en sameby, varvid antingen samebyn ska överta verksamheten eller också en ny sameby bildas, (se 6 kap. 27 § i kommitténs förslag till lag om renskötselrätt.) En förebild är också här föreningslagens bestämmelser. Enligt kommittén bör man sträva efter en så flexibel organisation som möjligt. I betänkandet diskuteras emellertid fusionsfrågorna ganska kortfattat. (Se SOU 2001:101 s. 186 f, 485 ff.) Efter dess tillkomst har dessutom föreningslagens fusionsregler omarbetats (SFS 2008:3).

Departementspromemorian Ds 2009:40 ansluter till tanken att samebyarna ska få bedriva annan verksamhet än renskötsel och att de i vissa hänseenden ska öppnas. Några regler om fusion förekommer dock inte i

förslaget (jfr s. 80). I stället behandlas frågorna särskilt i denna promemoria.

Kommittéförslaget innebär alltså att bestämmelserna i föreningslagen till större delen ska tillämpas också när det gäller fusioner som berör samebyar. Enligt Ds 2009:40 kommer visserligen regleringen av samebyarnas interna förhållanden att i större utsträckning än nu ansluta till föreningslagens stadganden, men fortfarande ska vissa särskilda regler utan motsvarigheter i föreningslagen tillämpas för deras del. Särskilt kan nämnas följande. Samebyar bildas enligt ett speciellt förfarande. Endast samer kan få medlemskap i sameby. Samebyn är i princip bara skyldig att acceptera samer med ursprung i byn som medlemmar. Avvikande regler gäller om rösträtt vid bildande av sameby och vid bystämma. Sametinget är registrerings- och tillsynsmyndighet. Vissa speciella föreskrifter ges om samebys konkurs.

Reglerna om fusion inom associationsrätten syftar allmänt sett till att effektivisera verksamheten till förmån för alla delägare eller medlemmar i associationen. Det är rimligt att när genom den förslagna reformen samebyarna öppnas för annan verksamhet än renskötsel det också bör finnas möjlighet till fusion och att föreningslagen här liksom annars utgör ett närliggande mönster. Genom 2008 års lagändringar har fusionsreglerna i den lagen moderniserats och förenklats, och de framstår på det hela taget som lämpliga också för samebyarnas vidkommande. Frågan blir emellertid i vad mån sådana särbestämmelser som nu berörts kan motivera en ordning som i vissa avseenden avviker från föreningslagens reglering.

Ett undantag från fusionsreglernas tillämpning bör dock gälla koncessionssamebyarna. Mot bakgrund av de speciella regler som gäller för koncessionsrenskötseln, vilka beskrivs närmare i Ds 2009:40, bör koncessionssamebyarna inte omfattas av möjligheten till fusion.

Reglerna i föreningslagen om gränsöverskridande fusioner torde sakna nämnvärd betydelse för samebyarnas del, och lagtexten bör inte belastas med bestämmelser om dessa frågor.

3. Fusion mellan samebyar

Förslag: Beslut om fusion mellan samebyar fattas av styrelsen i den övertagande samebyn och av bystämman i den överlåtande samebyn, varvid ett beslut kräver en majoritet räknad efter renantal. Fusionen avslutas genom att den registreras av Sametinget. Vill medlemmar i den överlåtande föreningen föra talan mot föreningsorgan, revisor eller medlem i föreningen bekostas talan av medlemmarna. Skadeståndet tillfaller medlemmarna.

Efter en fusion ska den övertagande samebys byområde omfatta även den överlåtande samebys byområde.

Rennäringpolitiska kommitténs förslag: Enligt kommittén ska föreningslagens bestämmelser om fusion gälla i tillämpliga delar.

Kommittén föreslår inte några avvikelser från föreningslagens bestämmelser i nu berört avseende.

Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt över kommitténs förslag beträffande fusion mellan samebyar.

Skälen för förslaget: Föreningslagen kräver som nämnts inte att den övertagande föreningen vid föreningsstämma godtar fusionen. Ett samtycke av bystämman framstår inte heller som behövligt för samebyarnas del. Det står visserligen klart att en fusion innebär en betydelsefull händelse också för medlemmar och borgenärer i en övertagande sameby. Dessa synes emellertid inte behöva ett starkare skydd än i övertagande ekonomiska föreningar. Det får anses tillräckligt att styrelsen i den övertagande samebyn under sedvanligt ansvar beslutar om sammanslagningen och att på samma sätt som beträffande föreningar myndighet godkänner åtgärden. Vad som framför allt får intresse är i stället hur fusionen ter sig för en överlåtande sameby.

Liksom när det gäller ekonomiska föreningar bör fusionen bygga på en fusionsplan som berörda byar gemensamt gör upp och som reglerar uppgörelsen mellan parterna. Denna plan ska sedan godkännas på bystämma i den överlåtande samebyn. Till en början blir då frågan om man för samebyarnas del ska ställa upp motsvarande krav på majoritet vid bystämma som vid föreningsstämma – nio tiondelar av de röstberättigade eller, vid beslut av två på varandra följande stämmor, två tredjedelar vid den andra stämman. Här är att märka att – som redan nämnts – särskilda rösträttsregler gäller i samebyar, något som ansetts befogat också sedan samebyarna öppnats. Enligt Ds 2009:40 ska visserligen varje myndig medlem ha en röst, men om inte annat föreskrivs i stadgarna ska röstning ske efter renantal i frågor som på olika sätt avser själva renskötseln, jakt och fiske samt intrångs- och upplåtelseersättningar, dock inte för mer än en femtedel av det på stämman företrädde röstetalet. (Se 55 § i lagförslaget.) Det är tydligt att också när samebyarna öppnas för verksamheter av olika slag en sammanslagning med en annan sameby direkt kommer att beröra renskötseln, och ett fusionsbeslut bör därför kräva en majoritet i röster räknade efter renantal.

Efter den föreslagna reformen kan naturligtvis även andra bymedlemmar än renägare ha väsentligt intresse av fusionsfrågan. Det kunde vara ett skäl för att man för fusion också skulle kräva en majoritet i röster räknade efter huvudtalet. Å andra sidan torde inte en sammanslagning ha en så genomgripande verkan för de medlemmar som inte bedriver renskötsel. Dubbla krav på majoritetsbeslut kan riskera att avsevärt försvåra en fusion som ter sig angelägen t.ex. för att renskötseln ska fortsätta på området. Medlemmar i den överlåtande föreningen som motsätter sig fusion har enligt föreningslagen möjlighet att säga upp sig till utträde och få sina insatser återbetalda (19 §, jfr 7 kap. 15 §). En sådan ordning är naturlig också när det gäller samebyarna. Detta bör vara ett tillräckligt skydd för de icke-renägande medlemmar som hamnar i minoritet vid bystämman. När det gällde gränsöverskridande fusioner, som också kan få genomgripande betydelse för vissa

föreningsmedlemmar, intog lagstiftaren en liknande ståndpunkt (prop. 2007/08:15 s. 78 f). Det skulle alltså för samebyarnas del räcka med majoritet räknad efter renantal.

För föreningar gäller det ytterligare kravet att den överlåtande föreningens verksamhet är förenlig med vad stadgarna i den övertagande föreningen anger om verksamheten. Motsvarande är naturligtvis berättigat i fråga om samebyar. Det kan därför krävas en ändring i den övertagande samebyns stadgar innan fusionen går att genomföra. Någon uttrycklig regel om detta förekommer dock inte i föreningslagens fusionsbestämmelser och torde inte heller vara nödvändig i RNL.

I SOU 2009:37, Enklare beslutsfattande i ekonomiska föreningar, anses det vara tillräckligt med en majoritet av 2/3 för att en fusion ska genomföras mellan ekonomiska föreningar. Mot bakgrund av att regeringen ännu inte tagit ställning till detta förslag och med tanke på att andra rösträttsregler i övrigt ska gälla för samebyarnas del bör inte ställning tas särskilt till förslaget i det här sammanhanget. Tills vidare bör alltså det majoritetskrav som nu gäller enligt föreningslagen tillämpas i fråga om fusion av samebyar. Om majoritetsregeln ändras i föreningslagen får ny ställning tas i frågan även för RNL:s del.

En fusion lär innebära att den övertagande samebyn kommer att få andra medlemmar än de som annars har rätt till medlemskap i byn. Medlemmarna i den överlåtande byn kan inte väntas ha sitt ursprung i den andra byn på sätt som annars krävs (se 43 § i Ds 2009:40). Emellertid innehåller den föreslagna lagtexten också regeln att en sameby även kan anta same som är medlem i annan sameby som inte uppfyller ursprungskravet (44 §). Genom att styrelsen i den övertagande byn beslutar om fusion får den också anses ha accepterat att medlemmar i den andra byn beviljas inträde.

Vad beträffar skyddet för den överlåtande samebyns borgenärer, ter sig föreningslagens ordning lämplig också för RNL:s del. (Det kan framhållas att enligt Ds 2009:40 bymedlemmarnas personliga ansvar för samebyns skulder ska avskaffas.) Borgenärerna i den överlåtande byn ska alltså underrättas om beslutet (jfr 12 kap. 10 § föreningslagen), varpå ansökan om tillstånd ska göras hos Bolagsverket. Att märka är visserligen att inte Bolagsverket utan Sametinget är tillsynsmyndighet när det gäller samebyarna. Man kan emellertid vänta sig att fusioner av samebyar bara undantagsvis blir aktuella, och det är lämpligt att prövningen av uppkommande frågor ligger på en myndighet som har vana att syssla med liknande ärenden rörande andra associationer. Bolagsverkets prövning enligt 12 kap. 12 § föreningslagen är dessutom begränsad och några speciella samerättsliga problem torde knappast uppkomma. Om speciella samerättsliga problem skulle uppkomma har Bolagsverket möjlighet att inhämta yttrande från Sametinget. Motsätter sig någon borgenär ansökan kommer dessutom ärendet att gå till tingsrätten (12 kap. 15 och 16 §§ föreningslagen). Sedan väl Bolagsverket eller tingsrätten gett tillstånd till fusionen, bör Sametinget underrättas för registrering. I och med registreringen kommer fusionen att anses genomförd på samma sätt som enligt föreningslagen (se 12 kap. 18 §).

Ett särskilt problem uppkommer vid en tillämpning av bestämmelsen i 12 kap. 18 § andra stycket föreningslagen, där det föreskrivs att 1/10 av samtliga röstberättigade i en överlåtande förening kan påkalla föreningsstämma för att behandla frågan om eventuell skadeståndstalan mot föreningsorgan, revisor eller medlem i föreningen. Om skadeståndstalan beslutas ska föreningen träda i likvidation. En sådan skadeståndstalan lär i regel inte ha så nära samband med renskötseln att man bör tillämpa de särskilda reglerna om röstning efter renantal, utan 1/10 bör räknas efter huvudtalet. Emellertid saknar RNL regler om likvidation, och kommittén har inte föreslagit några sådana bestämmelser – detta med motiveringen att det måste finnas en sameby för förvaltning av renskötseln och det därför inte bör vara möjligt att upplösa organisationen genom likvidation (se SOU 2001:101 s. 185 f). I det aktuella fallet har föreningen redan upphört att gälla genom fusionen. Särskilda regler om ett likvidationsförfarande för samebyarna riskerar att onödigt komplicera lagstiftningen. Det lär röra sig om tämligen enkla frågor om fördelningen av kostnader och ersättningsbelopp (jfr Anders Mallmén, Lagen om ekonomiska föreningar, 3 uppl. 2002 s. 509 f). Det bör istället vara tillräckligt att i RNL föreskriva att skadeståndstalan ska bekostas av medlemmar i den tidigare samebyn och att skadeståndet ska tillfalla dessa. Kostnadsregeln kan naturligtvis avhålla från skadeståndstalan i vissa situationer, men den torde inte så ofta bli aktuell, och den lär trots allt vara att föredra framför att föreskriva ett likvidationsförfarande i dessa fall.

Enligt 6 § RNL ska året-runt-markerna fördelas mellan samebyar i byområden. Byområde kan omfatta även vinterbetesmarker. Enligt 7 § andra stycket RNL ska indelningen göras så att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter. Indelningen görs av Sametinget i enlighet med ett i 7 § beskrivet förfarande. När två samebyar sammanslagits genom fusion är det naturligt att den övertagande samebyns byområde även ska omfatta den överlåtande samebyns område och någon särskild prövning av områdets lämplighet bör därför inte behöva göras.

I 13–13f §§ förordningen (1987:978) om ekonomiska föreningar förekommer vissa regler om det närmare förfarandet vid fusion. Motsvarande bestämmelser bör lämpligen tas in i rennäringförordningen (1993:384).

4. Fusion med en sameby i konkurs

Bedömning: Bestämmelser om att en sameby i konkurs ska kunna gå upp i en annan sameby genom fusion införs inte. Det införs inte heller bestämmelser om fusion av en sameby efter att en konkurs avslutats utan överskott.

Rennäringpolitiska kommittén föreslår inte några regler om fusion av sameby i konkurs. Kommittén föreslår dock att Sametinget som ett alternativ till att bilda en ny sameby i stället ska kunna föreslå att man vid sammanträdet för bildande av en ny sameby beslutar att området och

medlemmarna ska ingå i en angränsande sameby, förutsatt att denna sameby fattat beslut om att så får ske.

Remissinstanserna har inte yttrat sig i denna fråga.

Skälen för bedömningen: Enligt förslaget i Ds 2009:40 införs bestämmelser om försättande av sameby i konkurs. Enligt förslaget upplöses samebyn om konkursen avslutas utan överskott och en ny sameby måste då bildas för att renskötseln ska fortsätta i området. Om konkursen avslutas med överskott fortsätter Samebyn att existera, men bystämman måste inom en månad från det att konkursen avslutats förordna ny styrelse, verkställande direktör och revisorer.

Enligt Ds 2009:40 ligger det nära till hands att när en sameby försatts i konkurs låta en annan sameby överta byområdet och befintliga anläggningar på detta. Enligt Ds 2009:40 bör därför regler om fusion kompletteras med regler om att en sameby genom fusion också kan överta ett byområde och verksamheten i övrigt också från en annan upplöst by.

Regler om fusion med företag som försatts i konkurs förekommer inte i annan associationsrättslig lagstiftning. Fusion framstår även som en tveksam utväg när det gäller att reda upp en insolvent samebys ekonomi. Avslutas en konkurs utan överskott har samebyn kvar de skulder som inte har kunnat betalas. Det kan inte antas att någon sameby skulle ha ett intresse av att genomföra en fusion med en sådan skuldsatt sameby och det finns därmed inget behov av en särreglering. I ett sådant fall bör samebyn i stället upplösas.

Det är angeläget att renskötseln kan fortsätta i en samebys område även om samebyn upplöses efter en konkurs. Enligt förslaget i Ds 2009:40 ska dock en ny sameby bildas i den upplösta samebyns ställe. Det är också möjligt för en närbelägen sameby att i samband med en annan samebys konkurs förvärva t.ex. anläggningstillgångar samt efter konkursens avslutande ansöka hos Sametinget om en ändrad indelning av byområdet. De som varit medlemmar i den upplösta samebyn kan då ansöka om medlemskap i den andra samebyn. Som kommittén anför kan denna fråga även komma upp i samband med bildandet av en ny sameby i den upplösta samebyns ställe.

Mot den nu angivna bakgrunden bör bestämmelser om fusion av sameby i konkurs inte komplettera förslagen i Ds 2009:40.

5. Fusion med ett helägt dotteraktiebolag

Förslag: Det behövs inga särskilda regler i rennäringslagen om fusion av en sameby med ett helägt dotteraktiebolag.

Rennäringspolitiska kommitténs förslag överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna har inte särskilt yttrat sig över kommitténs förslag.

Skälen för förslaget: Rennäringspolitiska kommittén har ansett att samebyn ska ha samma möjligheter att äga dotterföretag som en ekonomisk förening eftersom de organisatoriska fördelar som en

koncernbildning innebär borde kunna utnyttjas också i detta fall (se SOU 2001:101 s. 486). Betänkandet innehåller därför regler om fusion med ett helägt dotteraktiebolag, vilka hänvisar till föreningslagens bestämmelser i frågan, och vidare en hänvisning till stadganden i samma lag om inlösen av aktier i ett dotteraktiebolag (numera upphävda, se 22 kap. aktiebolagslagen (2005:559)).

Enligt föreningslagens nuvarande bestämmelser om fusion med helägt dotteraktiebolag kan föreningens och bolagets styrelser besluta att bolaget ska gå upp i föreningen, varvid flertalet övriga regler i lagen om fusion skulle tillämpas (se 12 kap. 21 §). Det saknas anledning att reglera fusionsfrågan annorlunda när dotteraktiebolaget övertas av en sameby. RNL bör därför innehålla en hänvisning till föreningslagens regler i frågan.

6. Fusion med en ekonomisk förening

Förslag: En eller flera ekonomiska föreningar ska kunna gå upp i en sameby genom fusion. En förutsättning för fusion är dock att samtliga medlemmar i den ekonomiska föreningen redan är medlemmar i en sameby och att den ekonomiska föreningen inte tillskjutits förlagsinsatser.

Rennäringspolitiska kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med promemorians.

Remissinstanserna har inte särskilt yttrat sig över förslaget.

Skälen för förslaget: Rennäringspolitiska kommitténs betänkande innehåller regler om fusion mellan en sameby och en eller flera ekonomiska föreningar, antingen genom att föreningen går upp i en sameby eller genom att en ny sameby bildas. Enligt kommittén bör denna möjlighet stå öppen för att flexibiliteten i organisationen ska bli så stor som möjligt. Kommittén framhåller att när åtgärden blir aktuell medlemmarna i föreningen sannolikt redan är medlemmar i samebyn eller i vart fall uppfyller de krav som gäller för medlemskap i byn. I annat fall skulle fusionsavtalet strida mot samebyns ändamål på sådant sätt att det blir ogiltigt (se SOU 2001:101 s. 486).

Enligt förslaget i Ds 2009:40 öppnas samebyarna för annan verksamhet än renskötsel och RNL:s bestämmelser om samebyarnas organisation kommer i stort motsvara de bestämmelser om ekonomiska föreningar som finns i föreningslagen. Medlemmar i vissa samebyar bedriver redan idag verksamhet som rör t.ex. underupplåtelse av jakt och fiske i form av ekonomiska föreningar. Mot denna bakgrund och då omstruktureringar av samebyarnas och dess medlemmars verksamhet bör underlättas bör det övervägas om samebyar ska kunna slås samman med ekonomiska föreningar genom fusion.

Innan bestämmelser om fusion införs måste det dock undersökas om reglerna för de båda associationsformerna skiljer sig åt på ett sätt som gör en bestämmelse om fusion mellan dem olämplig. Lagförslaget i Ds 2009:40 hänvisar i stora delar direkt till föreningslagens bestämmelser. I

vissa fall kommer föreningslagens bestämmelser att gälla med vissa avvikelser som är motiverade av samebyarnas speciella karaktär. Dessa avvikelser gäller framförallt rätten till medlemskap och rösträtt. Dessutom föreslås en sameby inte kunna upplösas genom likvidation och avvikande bestämmelser föreslås för en samebys konkurs. När det gäller rätten till medlemskap föreslås endast den som kan härleda sitt ursprung till en sameby eller make, sambo samt efterlevande make eller sambo till en sådan medlem ha rätt till medlemskap i en sameby (43 § lagförslaget). Dessutom kan en sameby även som medlem anta en same som är medlem i en annan sameby (44 § lagförslaget). En medlem i en sameby som har beviljats medlemskap i en annan sameby anses ha sagt upp sig till utträde ur den första samebyn (47 § lagförslaget). Enligt 12 kap. 1 § föreningslagen blir dock medlemmarna i en överlåtande förening automatiskt medlemmar i den övertagande föreningen.

I förslaget i Ds 2009:40 saknas motsvarighet till föreningslagens bestämmelser om förlagsinsatser. Något strikt krav på medlemmarna att delta i föreningens verksamhet på motsvarande sätt som i föreningslagen (det kooperativa kravet) införs inte i RNL. Det ligger dock i samebyarnas natur att flertalet medlemmar på något sätt deltar i verksamheten. Avsaknaden av det kooperativa kravet i RNL kan dock ha betydelse för frågan om gottgörelser enligt 10 kap. föreningslagen. Vad som ska hända med eventuellt upparbetade gottgörelser i den ekonomiska föreningen är emellertid en fråga som kan lösas i fusionsplanen. Det kan därmed konstateras att förslaget utöver frågorna om medlemskap och förlagsinsatser inte innehåller några avvikelser av betydelse för frågan om fusion.

När det först gäller frågan om medlemskap är det uppenbart att en fusion inte kan medföra att annan än den som är same blir medlem i den övertagande samebyn. Bedömningen enligt den föreslagna 43 § RNL om rätt till medlemskap för den som kan härleda sitt ursprung till samebyn framstår vidare som för komplicerad för att enkelt kunna göras som en del av fusionsförfarandet. Om en sådan same är medlem i den ekonomiska föreningen får frågan om medlemskap i samebyn lösas innan fusionsförfarandet genomförs. För samer som är medlemmar i en annan sameby bör styrelsens i den övertagande föreningen beslut om att godta fusionen dock jämföras med ett beslut om att i samebyn som medlem anta medlem i annan sameby. Mot denna bakgrund bör det införas en bestämmelse om att fusion endast är möjlig om samtliga medlemmar i den ekonomiska föreningen även är medlemmar i en sameby.

Frågan är därefter om avsaknaden av möjligheten att tillskjuta förlagsinsatser till en sameby är av avgörande betydelse för frågan om fusion. Enligt 12 kap. 4 § första stycket 3 föreningslagen ska i fusionsplanen anges vilka rättigheter i den övertagande föreningen som ska tillkomma innehavare av värdepapper med särskilda rättigheter i överlåtande förening eller vilka åtgärder som i övrigt ska vidtas för de nämnda innehavarna. Denna bestämmelse syftar främst på innehavare av förlagsinsatser (se prop. 2007/08:15 s. 129). Förlagsinsatser kan dock inte föras över till den övertagande samebyn. Eftersom förlagsinsatser

enligt 5 kap. 7 § föreningslagen får sägas upp till inlösen efter tidigast fem år från tillskottet är det normalt inte heller möjligt att säga upp dessa i samband med en fusion. Det är därmed inte lämpligt att införa regler om fusion mellan en sameby och en ekonomisk förening om den ekonomiska föreningen tillskjutits förlagsinsatser. Förlagsinsatser förekommer dock endast i ekonomiska föreningar som i stadgarna föreskrivit att förlagsinsatser får tillskjutas. Om det inte förekommer några förlagsinsatser i den överlåtande föreningen finns det inte några hinder mot fusion med en sameby. Fusion mellan en sameby och en ekonomisk förening bör därmed vara möjlig om det inte förekommer förlagsinsatser i den ekonomiska föreningen.

Frågan är därefter om det krävs någon ytterligare särreglering för en fusion mellan en sameby och en ekonomisk förening. Eftersom endast samebyar får bedriva renskötsel kommer sådana fusioner endast att vara aktuella när den ekonomiska föreningen går upp i samebyn eller då en sammanslagning innebär att en ny sameby bildas. För den överlåtande föreningen torde det räcka att hänvisa till föreningslagens bestämmelser. Minoritetsskyddet blir detsamma, liksom skyddet för föreningens borgenärer. Vad angår samebyn, är det naturligt att tillämpa samma regler som om den skulle fusioneras med en annan sameby. Det bör alltså bara krävas ett styrelsebeslut om att fusionsplanen godtas. Som vid andra fusioner bör Bolagsverket också här behandla tillståndsfrågan, och tingsrätten får avgöra ärendet om någon av föreningens borgenärer motsätter sig tillstånd. Genom registrering hos Sametinget genomförs fusionen. Eftersom fusionen berör en ekonomisk förening bör en anmälan om tillståndet också göras hos föreningsregistret för registrering.

7. Konsekvenser

Bestämmelserna om fusion av sameby innebär administrativa kostnader för de samebyar, helägda dotteraktiebolag och ekonomiska föreningar som bestämmer sig för att ingå i en fusion. Idag finns 43 fjäll- och skogssamebyar med ca 3 500 samer som medlemmar. Efter den reform som föreslås i Ds 2009:40 kommer även samer som inte bedriver renskötsel att kunna upptas som medlemmar i sameby om de kan härleda sitt ursprung till samebyn. Hur många av landets ca 20 000 samer som kan visa sådant ursprung och som är intresserade av medlemskap går inte att uppskatta. Även fusionerande verksameters borgenärer berörs av en fusion på sätt som anges i 12 kap. föreningslagen.

De föreslagna bestämmelserna syftar till att underlätta omstrukturering och utvidgning av samebyarnas verksamhet. Genom hänvisningen till fusionsbestämmelserna i föreningslagen kommer fusioner som rör samebyar att ske på ett förutsebart och rättssäkert sätt, både för de i fusionen ingående verksamheterna och för deras borgenärer. Att genomgå fusion är frivilligt och det kan inte antas att fusionsmöjligheterna kommer att användas mer än i enstaka fall. De kostnader som är förknippade med fusionsförfarandet är vidare beroende

av förhållandena i det enskilda fallet. Det är därför inte möjligt att bedöma vilka kostnader förslaget kommer att medföra för de företag som berörs av förslaget. De kostnader förslaget medför får emellertid anses uppvägas av de allmänt positiva effekterna för de samebyar som har intresse eller behov av en omstrukturering genom fusion.

Antalet fusioner kan bedömas bli ytterst få. I den mån kostnader ändå undantagsvis uppkommer för Bolagsverket eller, i förekommande fall, domstolar vid prövning av fusioner eller Sametinget och föreningsregistret vid registrering av fusioner beräknas dessa rymmas inom givna budgetramar.

8. Författningskommentar

7 §

Bestämmelsen reglerar Sametingets indelning av delar av renskötselområdet i byområden. Ändringen innebär att den lämplighetsbedömning som krävs enligt andra stycket och de förfaranderegler som uppställs i tredje och fjärde styckena inte ska gälla när två samebyar sammanslagits genom en fusion. I stället ska indelningen göras så att den övertagande samebyns byområde ska omfatta även den överlåtande samebyns byområde.

Fusion m.m.

61 §

Beträffande fusion mellan samebyar anger första stycket som huvudregel att en rad fusionsregler i 12 kap. föreningslagen tillämpas där inte undantag anges i det följande. Bestämmelsen i 12 kap. 2 § lär inte ha någon praktisk betydelse, och eftersom RNL inte innehåller några regler om likvidation lär inte heller regeln om detta i 3 § bli aktuell. Den fusionsplan som omtalas i 4 § kommer naturligtvis att ha speciellt innehåll när det gäller samebyar, men i övrigt gäller paragrafen. Som nämnts i allmänmotiveringen får man i samband med upprättandet av fusionsplanen uppmärksamma om stadgarna i en övertagande sameby täcker den verksamhet som den överlåtande samebyn bedriver. Information och registrering ska ske enligt 5 § respektive 6 §. Planen ska underställas bystämman i överlåtande samebyar och hållas tillgänglig en månad i förväg (7 och 8 §§). Vid bystämmans röstning angående planen tillämpas däremot RNL:s bestämmelse i 55 §. Eftersom fusionen måste få direkt betydelse för renskötseln kommer röstningen att ske efter renantal, om inte stadgarna bestämmer annat. Det krävs alltså nio tiondelar av rösterna för att fusionsplanen ska godtas enligt 9 §, oavsett hur stor del av de röstberättigade medlemmarna som röstar för planen, och behövs det en andra bystämma fordras på samma sätt en majoritet av två tredjedelar av rösterna.

Antas planen, underrättas överlåtande samebys borgenärer enligt 12 kap. 10 § föreningslagen, ansökan om tillstånd att verkställa planen ska ske hos Bolagsverket enligt 12 kap. 11 §, och prövning sker enligt 12

kap. 12, 14 och 15 §§. Skatteverket kan besluta om uppskov enligt 13 §. Tingsrätten prövar ansökan enligt 16 § på samma sätt som om det gällde föreningar. Anmälan för registrering sker emellertid till Sametinget, inte till föreningsregistret. Fusionen är sedan genomförd enligt vad som sägs i 18 § första stycket.

Bystämman i den överlåtande samebyn kan trots att föreningen upphör få behandla frågor om skadestånd mot byns styrelse m.fl. enligt 18 § andra stycket. Beslutas skadeståndstalan, ska emellertid enligt den särskilda regeln i 61 § tredje stycket sista meningen RNL inte någon likvidation ske utan rättegången bekostas av bymedlemmarna i den överlåtande byn, varvid rimligen kostnaderna i sista hand får uppdelas efter insatserna i brist på avtal om annat. Utdömt skadestånd tillfaller dessa bymedlemmar efter en motsvarande uppdelning. Sådana medlemmar i den övertagande byn som inte gått med på fusionen har möjlighet att utträda och återfå sina insatser enligt 12 kap. 20 § föreningslagen.

När det gäller fusion med ett helägt dotteraktiebolag kan 12 kap. 21 § föreningslagen tillämpas utan andra ändringar än att anmälan om fusionen även här ska ske till Sametinget. Vidare är att märka att för dotteraktiebolagets del det inte blir aktuellt att rösta enligt renantal.

61 a §

Bestämmelsen reglerar fusioner mellan samebyar och ekonomiska föreningar. Av andra stycket följer att fusion inte är möjlig om den ekonomiska föreningen har andra medlemmar än sådana som redan är medlemmar i en sameby eller om den ekonomiska föreningen tillskjutits förlagsinsatser enligt 5 kap. föreningslagen. Hänvisningen till 12 kap. 1–20 §§ föreningslagen innebär att reglerna i den lagen om överlåtande föreningar tillämpas på den eller de berörda föreningarna. I fråga om den övertagande samebyn gäller härutöver bestämmelserna i 61 § andra och tredje stycket i tillämpliga delar. Detta innebär att registrering enligt bestämmelserna i 12 kap. 6 och 17 §§ lagen om ekonomiska föreningar ska ske hos Sametinget i stället för i föreningsregistret och att vad som sägs om skadeståndstalan i tredje stycket ska gälla även vid denna typ av fusion. Om fusionen innebär att en eller flera ekonomiska föreningar förenas med en eller flera samebyar genom att en ny sameby bildas tillämpas även bestämmelsen i 61 § andra stycket om rösträtt och majoritet vid bystämma på den överlåtande samebyn.

Som angetts ovan ska fusion mellan en sameby och en ekonomisk förening registreras både hos föreningsregistret och hos Sametinget. Det är emellertid först genom registreringen hos Sametinget som fusionen anses genomförd.

86 §

Ändringen, förutom andra stycket 5, har behandlats i Ds 2009:40. Bestämmelsen i andra stycket 5 innebär att koncessionssamebyar inte kommer att kunna vara föremål för fusion.